

איך שמעון נשא את אחותו

ושאול בן הכנענית (בראשית מו, י).

פירש רש"י: בן דינה שנבעלה לכנעני, כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה.

מקשים העולם היאך נשא שמעון אחותו מן האם, והרי בני נח מזהירים על איסור אחותו מן האם. ועי' רמב"ן (לח, ב) דלמ"ד תאומות נולדו עם השבטים ונשאום, צ"ל דבני לאה נשאו תאומות ששה האחרים, אכן משמעון ודינה צ"ע, [מיהו הרמב"ן עצמו בפרשת וישלח (בראשית לד, יב) נקט לעיקר שדינה רק היתה כאלמנה בבית שמעון ולא נשאה, אבל בדעת רש"י שנשאה צ"ע].

ובמפרשים תירצו (עי' בפ"י הריב"א וברא"ם) דהנה בגמ' בסנהדרין (נח, א) פליגי אם אחותו מן האם אסורה לבני נח או מותרת, ואפשר שמדרש זה שהביא רש"י אזיל כמאן דמתיר התם, עיי"ש קכג.

[עוד אפשר לומר בזה, לפי מה שציידד במשנה למלך (פ"י ממלכים ה"ז ד"ה ודע) שבן נח מזהר לקיים שבועתו ע"ש שהביא כן מדברי הראשונים וביקש מקור להא דעובר בבל יחל, וא"כ אחר שנשבע שמעון לדינה שישאנה אפשר שהותר לו לישאנה מחמת שבועתו, דאפשר שבבן נח לא נתחדש הדין שאין נשבעים לעבור על המצוה, מקרא דמיחל הוא לחפצי שמים, ולכן מעיקר דינו היה לו שבועה כנגד אזהרת איסור, ואי"ז איסור גמור] קכד.

ודו"ז גאב"ד דמיר הגאון רבי אברהם צבי קמאי צ"ל הי"ד תירץ בזה, דהנה בגמ' ברכות (א, ס) איתא שלא הרתה זכר לאחר שילדה את ששת השבטים, ודנה לאה דין בעצמה ואמרה, י"ב שבטים עתידין לצאת מיעקב, ששה יצאו ממני וארבע מן השפחות הרי עשרה, אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת, והובא ברש"י בפרשת ויצא (לעיל ל, כא). [ומצאנו שתי דרכים בחז"ל בצורת ההיפוך, דבגמ' בברכות שם מבואר כפשוטו דהעובר הזכר שהיה במעי לאה נתהפך ונעשה נקבה וזוהי דינה ע"ש. ואכן בתרגום יונתן (בראשית ל, כא) מבואר,

קכג. ועי' בריב"א (במדבר א, ט) שבכל השבטים לא נאמרו לגולגלותם חוץ מראובן ושמעון, לפי שהיו צריכין לכפרה ראובן על שבלבל יצועי אביו ושמעון על שנשא דינה אחותו למ"ד דאחותו מן האם אסורה לבני נח.

קכד. אלא דהו"ל לנהוג בשב ואל תעשה וע"ז היה צריך כפרה כמבואר בריב"א בהערה לעיל. [מיהו צ"ע לכתחלה היאך נשבע, ואולי היה פיקו"נ להצילה משכם שלא רצתה לצאת בלא שישבע לה].

שמתחילה היה עובר זכר במעי לאה ועוברה נקבה במעי רחל, ונתחלפו העוברים ועברו, הנקבה ממעי רחל למעי לאה, והזכר ממעי לאה למעי רחל.

ומצאנו שגם בבבלי הוא מחלוקת הסוגיות, דיעוין בגמ' בנדה (לא, א) שלמדו מהפסוק להלן (מו, טו) "אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו", שהזכרים תלה בלאה [אשר ילדה ליעקב] והנקבות תלה ביעקב [ואת דינה בתו], ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה, והובא כן ברש"י בפרשתנו שם. ולכאורה צ"ע שמאחר שדינה מתחילה נתעברה כזכר, א"כ היה צריך לתלותה בלאה ולא ביעקב, שהרי אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, ולא הזריעה תחילה ורק נהפכה לנקבה ע"י התפילה. ובמהרש"א שם עמד בזה והביא בשם ספר פענח רז"י שהוכיח מזה דהא דנהפכה דינה לבת היינו שנתחלפו העוברים שהזכר שבבטן לאה ניתן בבטן רחל, והנקבה שבבטן רחל ניתנה בבטן לאה, והשתא אתי שפיר דעיקר יצירתה של דינה נקבה, ולכן שייך בה הכלל דאיש מזרע תחילה יולדת נקבה, [וכל זה דלא כמשמעות הסוגיא בברכות דדינה עצמה היתה זכר והפכה לבת].

ועיין עוד במהרש"א שם שדקדק כן מלשון הפייטן ביוצר של ר"ה "עובר להמיר בבטן אחות וכו' סלוף דינה ביהוסף", והיינו שיוסף ודינה הוחלפו מלאה לרחל ולהיפך, ולא שהיה זה זכר אחר שנהפך לבת.

עכ"פ לפי"ז ביאר הגרא"צ קמאי, דמאחר שאחווה של בני נח תלויה בעיבור ולא בלידה, וכמבואר בש"ך יו"ד (סי' רס"ט סק"ו) דהורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה אינם נקראים אחין מן האם, [ועיין בגמ' חולין (ע, א) גבי פטר רחם דבהמה דתלוי בעיבור ע"ש לגבי הדביק שתי פטרי רחם זה בזה], א"כ נמצא שלא היתה דינה אסורה לשמעון באיסור אחותו מן האם, מאחר שדינה נתעברה מתחילה במעי רחל ולא במעי לאה. ואחות מן האב מותרת לבן נח לכו"ע, ואש"ה.